

ACC. N:R M. 12960 : 1-24.

f. 1902 i Tottarp

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne

Upptecknare: Fil. dr. Ingemar Inggers, Lund

Härad: Bava

Berättare: olika personer; se uppt. bla-

Socken: Dv. socknar

Berättarens yrke:

deras bakside!

Uppteckningsår: 1954

Född år i

Anteckningar om möllor i Bava härad.

s. 1-24.

ACC. N:R M. 12960:/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Anteckningar om möllor i B a r a härad.

av Ingemar Ingers.

Bara socken.

Torups mölla, vattenkvarn, belägen i skogen öster om Torups gård, kvarstår ännu, men obekant om rörelsen fortfarande bedrives.

Värby mölla, (första gången omtalad 1624), var en stubbamölla belägen vid vägskälet i Värby, nedbrann vid den s.k. julastormen natten till annandag jul 1902, då den blev satt i gång av stormen och gick varm. Den blev aldrig återuppbyggd.

Bjereshög socken.

Bjeresemöllan, holländsk väderkvarn, var belägen ett stycke väster om Bjereshögs by och revs 1924.

Nockebromöllan, f.d. vattenkvarn vid Segeå, ännu omtalad i folktraditionen på 1920-talet (se sägenuppteckning i LUF från S.Sallerup, Oxie hd); nämnes 1624 som nyligen avbränd.

Brågarps socken.

Brågarps mölla, holländsk väderkvarn, har tillhört hemmansägaren Nils Svensson i Brågarp; belägen i närheten av nuv. Staffanstorps järnvägsstation. Numera tillhörig Staffanstorps sockerbruk, som låter den kvarstå och har inrett den till mässlokal för tjänstemän vid sockerbruket (!)

Burlöv socken.

Burlöv mölla, en stubbamölla, byggd 1760 av eketimmer från en klockstapel som stått å Burlövs kyrkogård, var belägen ett stycke öster om Burlöv by. Den tillhörde då den var nybyggd, kyrkoherde Lars Finérus, i förra av hälften av 1800-talet Mattias Christiansson, från 1857 Jakob Andersson och därefter från 1890 dennes son Anders Jakobsson (+ 1940). Rörelsen upphörde 1926, då Anders Jakobssons son och medhjälpare Nils Jakobsson övergick till jordbruksnäringen. Därefter stod möllan öde till

ACC. N:R M. 12960:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3.

Burlöv socken (forts.)

1945, då den blåste omkull i slutet av juli månad. Nu återstår endast grunden (möllefoden). Se uppteckning av undertecknad i LUF med tillhörande fotografier av möllan och möllarens hus, samt artikeln "Burlövs mölla och dess traditioner" i Sydsv. Dagbl. 6 sept. 1945.

Knut Olssons mölla (Knut Ols mölla), Arlöv nr 3 i närheten av nuv. Sege jv-station, tillhörde hemmanet Arlöv nr 3 och byggd 1853 av Ola Knutsson, fader till Knut Olsson (K.O. omtalade att möllan var rest samma dag som han blev född, den 23 augusti 1853). Efter Ola Knutssons död 1865 tillhörde möllan hans änka Ingar Nilsdotter och därefter från 1888 sonen Knut Olsson. Den revs på 1920-talet. *Var liksom de följande en kolkännik mölla.*

*Uppteckning
av terminologi.
fr. Burlöv
mölla o. L.H.L.
att. nr 3771.*

Burlövs socken. forts.

Kronetorps mölla, holländare, byggd 1843 av patron
Ähr. Berg å Kronetorp och belägen å hans hemmansdel
Arlöv nr 7. Byggmästare var möllebyggaren Sjöström från
Svedala. Det berättas att han varit inne i Köpenhamn och
fått ritningarna "men di knyckte ritningorna ifrå han,
men de gjårr ingenting, fårr di siddor här, å så pega han
po hoeded." Den lär vara den högsta väderkvarnen i Skan-
dinavien. Den är f.n. den enda i Burlöv socken som är i
gång. Med möllans nedersta våning, som är av sten, är samman-
byggd möllarens bostad, som är något ovanligt. Nuv. ägare
är ingenjör H. Uldall-Jørgensen å Kronetorps gård.

*En sägen från tiden för möllans tillkomst -
se uppt. å L. U. F. efter Hans Svensson. Kabbarp,
Tottarp sn.*

Burlövs socken.

Görslöv möllares mölla, holländsk väderkvarn, var belägen i nordöstra delen av Nordanå by och tillhörde vattenkvarnen Görslöv mölla som tillhörde Görslöv s:n. Tjänstgjorde som reserv för vattenkvarnen Görslöv mölla. Närmare uppgifter torde kunna inhämtas genom byggmästare J. Aug. Persson, Bankgatan 3 b, Lund. Den är ^dneriven sedan början av 1900-talet.

Segemölla, f.d. vattenkvarn vid Malmö stads gräns vid sammanflödet av Lilla och Stora Sege å. Nedbrann 1802 och blev aldrig återuppbyggd. Grunden och mölledämnet kan fortfarande iakttagas och kan av förf. utvisas. Se även Isberg, Malmö stads krönikebok. I, s. 30.

Om väderkvarnen Åkarps mölla, se nedan under Tottarps ocken, dit den hörde till 1884.

x/
Wämnæs finte
gång 7/6 1500
i ett bytest brev
mellan kung
Hans och Malmö
stad. Jfr L.
Weibull, Malmö
stads Urkundsbok,
I, s. 60.

ACC. N:R M. 12960:6.

6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Esarps socken.

Alberta mölla, vattenkvarn vid Höje å. Den blev eldhärjad 1925 men återuppbyggd på de gamla murarna. Är fortfarande i gång (?)

Esarps mölla, vattenkvarn vid Höje å, å gamla Esarps säteri.

Holländsk mölla i Alberta ett stycke norr om Esarps mölla. Kvarstår? Tillhörde Anders Larssons gård i Alberta.

Flackarps socken.

Flackarps mölla, ursprungligen en stubbamölla, nedbrann på 1860-talet och blev återuppbyggd för brandförsäkringen men nu såsom holländare. Då Bengt Sörensom ägde möllan på 1860- och 70-talen var den kombinerad med bagerirörelse. Möllan kvarstår ännu, och den

*En f. d. inne-
havne Mils
Andersson bor i
Stenbocksgatan
i Lund.*

ACC. N:R M. 12960:2

7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

siste mångårige innehavaren var Lars Jönsson, f. i
S. Sandby 1872, d. i Flackarp 1953.

Värpinge mölla räknades i äldre tid till Flackarps
socken men i senare tid till S:t Peters klostres socken
i Torna härad. Den nämnes redan 1624 och tillhörde
Trollebergs gård, förut kallad Värpinge. Den revs 1934,
men den kvarnbyggnad, som då revs, föreföll inte särskilt
gam^mal - möjligen från slutet av 1800-talet. Den var be-
lägen vid Värpinge bro på norra sidan av Höje å och var
vid tiden för rivningen avritad i tidningen Arbetet.

Ganarps socken.

Här ha funnits åtskilliga vattenkvarnar, såsom
Heckeberga mölla (ännu i gång?) och Nymölla. - 1878 i
Skånes kalender nämnes "qvarn i Stättehus" och "qvarn i
Gyllebohus". Troligtvis voro dessa väderkvarnar.

Görslöv socken.

Görslövmölla. vattenkvarn och tillhörande jord-
egendom vid södra sidan av Segeå. Kvarnrörelsen nedlagd,
ovisst när, och gården omdöpt till "Kvarntorp" (sic!).
Om en väderkvarn, som användes som reserv, se under Burlövs socken
socken.

Nordanå mölla. En holländsk väderkvarn, byggd på
1850- eller 60-talet av riksdagsmannen Jöns Olsson på hans
ägor, på en plats som ännu kallas Möllebacken, belägen i när-
heten av nuv. Nordanå jv-station. Nedriven (i början av
1900-talet?)

Hyby socken.

Vinninge mölla. stubbamölla, som ursprungligen var
uppförd i Svedala 1832 och blev flyttad till Vinninge 1880.
Belägen i Vinninge by och var i gång till 1942, då den
stannade efter den siste innehavarens Jöns Hanssons sjukdom

ACC. N:R M. 12960:9.

9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hyby socken. forts.

och bortgång. Den förvärvades 1943 av Bara härads hem-
bygdsförening, som nu bevarar den som kultur-reservat.
Tillsynen utövas av f.d. lantbr. Friz Norblad, som ^(ägar och) bebor
f.d. möllarehuset.

Väderkvarn i Stridsmölla, stubbamölla liksom den
föregående, revs på 1930-talet.

Holländsk mölla i Holmeja, kvarstår men står öde.

Vattenkvarn i Stridsmölla, intill gården.

Ännu åtskilliga vattenkvarnar ha funnits, varom
jag saknar närmare kännedom.

Knästorps socken.

Vattenkvarnen Höjebromölla, vid Höje å, tillhörig
gården av samma namn. nämnes redan 1624. Den stod kvar
till 1865, då den nedbrann vid jultiden och aldrig blev
återuppbyggd. Märken efter den äro ännu synliga. Den siste

Fotografi taget
av Bengt
Lagström om kr.
1922 fanns i
L. U. F.

Fot. 1930 av
Alf. Nilsson
fr. L. U. F.

Knästorps socken. forts.

arrendatorn av möllan var snickaren Jöns Johansson, som hade haft den endast en kort tid. Han arrenderade även den tillhörande holländska möllan. - Jöns Johansson flyttade 1867 till Kabbarp i Tottarps socken. - Vid Höjebromölla fanns också en holländsk mölla (från mitten av 1800-talet?) som en tid existerade samtidigt med vattenkvarnen. Holländaren, som var belägen på en höjd väster om gården, var i gång till 1918, då den nedrevs.

Nuvarande arrendatorn av Höjebromölla gård har själv-
rådigt omdöpt den till Höjebrogård (!), en fullkomligt o-
befogad namnändring. Ägare till Höjebromölla gård är Sankt
Peters klostres pastorat.

Anders Carlssons mölla i Knästorp, ett stycke sydost
om byn, stubbamölla, så benämnd efter en mångårig ägare
Anders Carlsson (f. i Knästorp 1848, d. i Lund 1933); hade
enligt A.C. ursprungligen stått å Stora Arendala i

Knästorps socken.(forts.)

Hardeberga socken men var därifrån flyttad till Knästorp. Den hade årtalet 1833, men det är ovisst om detta årtal betecknar det första uppförandet eller flyttningen till Knästorp. Riven omkring 1930. Anders Carlssons mölla var förenad med jordbruk. Gårdens nuv. ägare är en son till A.C.

Nils Olssons mölla, holländsk mölla vid Staffanstorpsvägen väster om Knästorps by, byggd av Ola Johnsson 1868, som då ägde hemmanet Knästorp nr 4 och byggde den på sina ägor; sedermera skild från stamhemmanet och tillhörig Ola Johnssons son Nils Olsson. Möllan riven omkring 1940 (?) men rörelsen bedrives fortfarande såsom valskvarn ("knästorps kvarn") av två söner till Nils Olsson,

Kyrkheddinge socken. Väderkvarnar ha funnits i Kyrkheddinge, Vallby och Kornheddinge, samtliga holländare. Väderkvarnen i Kyrkheddinge ägdes av bonden Jeppa Andersson (+ på 1890-talet) och senare av hans dotter fru Maria Åkerberg (+ 1925). För ev. upplysningar om denna mölla hänvisas till fru Gertrud Thornell, Lund, som är dotter till fru Åkerberg.

Vattenkvarn vid Höje å i Kornheddinge, (Kornheddinge mölla) varav byggnaderna återstå.

Lomma socken.

Åtminstone 4 väderkvarnar ha funnits: Alnarps mölla som var en stubbamölla, stod på den s.k. Möllebacken, norr om de nuvarande stathusen, och blåste ned 1875 och blev aldrig återuppbyggd.

Lomma socken.(forts.)

Karstorps mölla å Karstorp nr 6, på 1870-talet tillhörig åboen Hans Hanssons änka Bengta Larsdotter, sedermera Nils Hansson i Karstorp. Riven. (nä?)

Vinstorps mölla, holländare, senast tillhörig Nils Nilsson och därefter dennes änka fru Erika Nilsson; revs 1949 och hade då stått öde i flera år.

Prästberga mölla, numera riven, på 1870-talet tillhörig brukspatronen Hans Andersson, ägare av Lomma tegelbruk. - F.n. finns alltså ingen mölla kvarstående i Lomma socken.

Lyngby socken.

Vattenkvarn har funnits i Anderstorp vid gränsen mot Hyby socken. Den kallades "Annestorpa mölla." En rest av byggnaderna kvarstår.

Lyngby socken. forts.

Lyngby mölla, stubbamölla i Lyngby, ett stycke öster om kyrkan, som för några år sedan stannade och nu står öde och förfallen.

Ännu flera väderkvarnar ha funnits i södra delen av socknen, varom närmare kännedom saknas.

Mölleberga socken. I Stora Mölleberga by, vid en bäck ett stycke söder om kyrkan (vid vägen mot Bjereshög) finnes lämningar efter en vattenkvarn, som kallades Stora Mölleberga mölla. Nedlagd någon gång på 1800-talet.

Lilla Mölleberga mölla, vattenkvarn vid Sege å. Rörelsen nedlagd på 1920- eller 30-talet (?), men byggnaderna kvarstå och användas såsom verkstadslökal^{ok timmerhandel}er. - Till denna vattenkvarn hörde en holländsk mölla såsom reserv. Den var belägen strax utom gränsen, på en höjd väster om Sege å, i Tullstorp av S. Sallerups sn, Oxie hd. Riven?

Nevitshögs socken.

Holländsk mölla, kallad Pepparmöllan (Pivvormöllan), i Nevitshög, öster om kyrkan, Den är belägen å det hemman, som i senare delen av 1800-talet tillhörde Nils Andersson, sedermera dennes son domänintendenten Sven Linders och numera Gudmund Linders. Möllan, som är en av de mindre holländarna, skall ursprungligen ha stått vid Södergatan i Lund (enl. medd. av f.d. lantbr. Karl Åkesson, Nevitshög, nu i Lund) och därifrån flyttad till Nevitshög i mitten av 1800-talet. Namnet Pepparmöllan har den fått efter flyttningen till Nevitshög, då den blev uppkallad efter det bredvidliggande Pepparkärr (Pivvortjarr). Möllan var i gång till 1920-talet. Sedermera har hättan ("pullen") blivit avtagen tillika med vingarna, och möllan förvandlad till en trädgårdspaviljong.

Nevitshögs socken.(forts.)

Ytterligare tre holländska möllor ha funnits, en i Grevie, en i Nevitshög och en i Torreberga.

Grevie mölla fanns till redan 1858, då en "möllesven" blev ihjälmalen i densamma ("ljöt döden på ett vådligt sätt i Grevie mölla", läses på hans gravsten i Tottarp) men det är ovisst vad som egentligen avses med det folkliga uttrycket "ihjälmalen", då en vuxen karl knappt kan ha kommit ned mellan stenarna då möllan var i gång.

Grevie mölla kvarstod ännu på 1920-talet. Riven omkr. 1927.
Till Grevie mölla hörde en jordegendom på 8 tunnland.
Skabersjö socken.

Skabersjö mölla, stubbamölla i Skabersjö by, en av de äldsta och bäst bibehållna, tillhör Skabersjö gods, som i många år hade den utarrenderad till Jöns Fritz. Den står stilla sedan omkr. ett år tillbaka.

*Jöns Nilsson.
f. 1831 och son
till riksdags-
mannen Anders
Nilsson i Tottarp
nr 4.*

Tottarps socken.

Här har funnits tre väderkvarnar, två stubbamöllor och en holländsk mölla, och därtill en för länge sedan försvunnen "vannmölla" eller "svatta" i Djurslöv.

Åkarps mölla (Ågarpe mölla), en stubbamölla, byggd 1674 på mark tillhörande ett annexhemman i Kabbarps by, men belägen alldeles intill gränsen mot Åkarp i Burlövs socken och därför benämnd Åkarps mölla. Den var belägen vid norra sidan av landsvägen Malmö-Lund, som efter 1855, då landsvägen blev rättad och makadamiserad, benämndes Gamla landsvägen - en vägsträcka som blev bibehållen för möllans skull, då annars ett stycke av den gamla vägen blev igenlagt efter vägens rättning. Gamla landsvägens kvarvarande sträcka kallas numera officiellt Möllevägen. Då gränsen mellan Kabbarps och Åkarps byar (Burlövs och Tottarps socknar)

Tottarps socken,(forts.)

1816 blev reglerad, någon tid efter enskiftet, skulle landsvägen utgöra gränsen på en viss sträcka, men därifrån undantogs Åkarps mölla, som var belägen på Burlövs sockens sida av landsvägen, och den räknades fortfarande och ända till 1884 såsom tillhörig Tottarps socken, och möllarna från äldre tid äro begravna i Tottarps kyrkogård. - Efter enskiftet var med möllan förenad en hemmansdel å 12 tnd på Åkarp nr 6 i Burlövs socken. Ägare av möllan var från början av 1800-talet till 1854 Anders Larsson - hans gravsten finnes ännu i Tottarp vid den efter honom uppkallade Möllaregången), därefter Anders Andersson, som hitkom ifrån Flackarp på 1850-talet och hade möllan förenad med bagerirörelse som sköttes av hustrun Cecilia (Cillja möllarens).

Tottarps socken. (forts,)

Anders Andersson sålde möllan och hemmanet 1879 till Pehr Pehrsson från Tirup (f. 1853, död 1950), sedermera riksdagsman i A.K. och slutligen bankdirektör i Oxiebanken. I Pehr Pehrssons tid blev möllan med platsen där den stod överförd till Burlövs socken, år 1884. Därmed tillgick så: Pehr Pehrsson hade 1879 sålt en remsa jord till folkhögskolan Hvilan, som för övrigt var belägen på Kabbarps mark i Tottarps socken. Skolstyrelsen önskade få denna jordremsa överförd till Tottarps socken, men för att inte socknarnas areal skulle ändras, gjordes ett formellt byte, så att samtidigt möllan med möllebacken blev överförd till Burlövs socken. - Pehr Pehrsson bedrev kvarnrörelsen först genom en "möllesven" men hade den sedermera utarrenderad. En tid ^{omkring 1900} på ~~1890~~-talet arrenderades

Tottarps socken.(forts.)

möllan av den närboende bagaren Per Hansson på Kabbarp 8 i Tottarps socken, varvid kombinationen med bagerirörelse för en tid återupptogs. Den siste arrendatorn var Nils Jönsson (f. c:a 1876) som omkom i mars månad 1911 genom olyckshändelse i ett fristående motorhus vid sidan om möllan. Därefter blev möllan icke på nytt utarrenderad och stod stilla /till 1913, då den blev nedtagen. Det hade varit Pehr Pehrssons önskan att den skulle återuppföras å kulturhistoriska museet, och han förde förhandlingar med intendent Karlin därför, men projektet blev icke förverkligat. - En del av stenarna i möllegrunden äro tillvaratagna och ingå i sockeln till ett historiskt monument över en tilldragelse krigsåret 1710, som på initiativ av Pehr Pehrsson 1915 restes i närheten av möllans plats,

Tottarps socken.(Forts.)

där stora landsvägen och Möllevägen mötas. - Då Åkarps mölla nedrevs hade den uppnått en ålder av 239 år. Den var föremål för sägenbildning (jfr uppt. efter Anders Jakobsson å LUF), något som kan förklaras ur den antagonism som rådde emellan olika möllare. Enl. uppgift av förutnämnde Anders Jakobsson, möllare i Burlöv, skulle "Ågarpe mölla" ha blivit flyttad två gånger, först från Helsingör till Alnarp och därifrån till Åkarp. Pehr Pehrsson uppgav att man kunde se av konstruktionen att den någon gång blivit flyttad. Jämför också avskrift av handlingar i kammarkollegium, som första gången avskrevos av Pehr Pehrsson 1884, varav framgår att innehavaren av Görslöv mölla klagat över att Åkarps mölla var honom till "prejudice" (förfång). - Åkarps mölla blev år 1900 avritad av konstnären Jöns Mårtensson, och ett vykort gjordes av ritningen.

Tottarps socken.(forts.)

Nils Nilssons mölla.(Nels Nels mölla), å hemmanet Kabbarp 1 & 6 i Tottarps socken, en mindre holländsk mölla, var belägen mittför gården på södra sidan av Dalbyvägen. Den var byggd på 1840-talet av hemmansägaren Nils Larsson (om honom, se vidare Elin Thunell: "Livet på Kabbarp 1 & 6 1814-1864," i Bara härads hembygdsför:s skriftserie). Därefter tillhörde möllan sonen Nils Nilsson, som övertog hemmanet 1864 och innehade det ända till 1915, då det försålades till Anders Nilsson. Möllan maldes dels för gårdens behov och dels för närboende kunder och sköttes av en möllesven. Sedan Anders Nilsson övertagit hemmanet revs möllan någon gång mellan 1915 och 1920, troligen 1916. Anders Nilsson har i sin ägo en avbildning av möllan.

Tottarps socken. forts.

Djurslöv mölla, stubbamölla å Djurslöv nr 10, var byggd 1825 och revs omkring 1929. Lämningar efter densamma ännu synliga. Till möllan hörde en mindre hemmansdel. Från omkring 1870 till 1911 tillhörde den Ola Jönsson och efter dennes död Jöns Olsson (som hitkom från annan ort och icke var besläktad med Ola Jönsson.) Den tillhörande möllaregården kvarstår ännu och är en "tre-längegård" med boningshus och två flyglar till uthus.

I Djurslöv, ett stycke nordost om byn, har i äldre tid funnits en "vannmölla" eller "svatta", men det är ovisst om den tillhörde en eller flera gårdar. Ingen nulevande eller andra äldre jag tillfrågat, som numera äro avlidna, kunde tydligt erinra sig densamma. Bäckens där den var belägen kallas ännu "Möllerännan" och det är möjligt att man genom ihärdigt sökande skulle kunna finna spår efter densamma.

Uppåkra socken.

Hjärups mölla, holländsk väderkvarn utmed stora landsvägen i Hjärup i södra delen av socknen, var byggd 1855 och tämligen stor; den var i gång till 1920-talet (?) och var 1928 mycket förfallen och revs kort därefter. Bottenvåningen av sten kvarstår ännu och har fått tak pålagt och användes som upplags-plats. Möllan var förenad med ett bageri, som bedrevs ända till omkring 1950. Möllaren hade sin bostad i det närbelägna f.d. värdshuset Fatterskrog (Fatterskru), men värdshusrörelsen var nedlagd innan möllan blev byggd. Möllan och bageriet tillhörde från 1879 Per Andersson (d. 1839, d. 1924) som förut arrenderat Kronetorps mölla i Burlövs s:n. Bageriet övertogs före Per Anderssons bortgång av hans svärson Gotth. Lundqvist, som ännu bebor fastigheten. - Att icke flera kvarnar funnits i Uppåkra socken i senare hälften av 1800-talet torde bero på, att man ifrån socknens norra delar hade kort avstånd till Flackarps mölla, Höjebro-mölla och Nils Olssons mölla i Knästorp. (se van)

x) enl. medd.
av änkefru
hlsa Hans Olo'
Råge 5, som
var f. 1839.